

Освещены усилия Ю. Романчука как политического деятеля в открытии украинских классов при гимназиях, проведение обучения на украинском языке.

Ключевые слова: Юлиан Романчук, начальное образование, украинская гимназия, украинский язык.

Одержано 1 вересня 2017 року

УДК 929(477)СОРОЧИНСЬКИЙ

О.В.Білецька

**Настоятель Кафедрального собору губерньського
м. Кам'янець-Подільського Симіон Ілліч Сорочинський
(1833–1908): життя та діяльність**

Повідомлення присвячено висвітленню життя та діяльності подільського священика Симіона Сорочинського. Він розпочав свій шлях служінню Богу парафіяльним священиком (зокрема, шістнадцять років був настоятелем Христо-Воздвиженської церкви с. Каменовате Савранської волості Балтського повіту) та завершив настоятелем кафедрального собору в м. Кам'яні-Подільському. З'ясовується, що С.І. Сорочинський за свою пасторську діяльність був нагороджений орденом Св. Володимира 3-го ступеня, що давало йому підстави отримати статус потомственого дворянина.

Ключові слова: священик, собор, Кам'янець-Подільський, С. Сорочинський.

Дев'ятнадцяте століття відоме багатьма славетними священнослужителями. Так, коли згадують про видатних подільських священиків, то відразу називають ім'я Юхима Сіциньського, який водночас був також краєзнавцем, істориком і письменником¹. Поряд з такими відомими діячами, працювали звичайні рядові священнослужителі. В даній розвідці ми розповімо про Симіона Ілліча Сорочинського. Про нього свого часу було сказано: “редко встретить человека, который был бы проникнут такою покорностью воле Божией”². Він мав всі нагороди, які були можливі для провінційного протоієрея і навіть орден Св. Володимира 3 ступеня. Єдина розвідка про С. І. Сорочинського належить його нащадкові – А. Г. Сорочинському³.

Народився Симіон Ілліч 21 липня 1833 р. у сім'ї причетника в селі Стрільчинці Брацлавського повіту Кам'янець-Подільської губернії (нині – с. Стрільчинці Немирівського району Вінницької області)⁴. Стрільчинці – давнє поселення, яке існувало, можливо, ще в XIV–XV ст. Найдавніший писемний документ про існування села відомий від 1584 року⁵. У XIX ст. в селі існувала Ільїнська церква. Навчався Симіон у місцевій духовній семінарії, яку закінчив у 1857 р. Далі розпочалася його діяльність, пов'язана зі служінням Богу. У 1858 р., відповідно до свого прохання, він був рукопокладений спочатку в диякони, а потім у священники Чудо-Михайлівської церкви с. Цибулівка Брацлавського повіту (нині – с. Цибулівка Тростянецького району Вінницької області). Швидше за все, він потрапив до с. Цибулівка невипадково. А. Г. Сорочинському вдалося віднайти дані щодо православних церков у Брацлавському воєводстві в 70–80-х рр. XVIII ст. З'ясувалося, зокрема, що в 1773 р. у с. Цибулівка служив православний священник Семен (Семеон) Сорочинський. За свою діяльність він зазнав переслідувань від слуг магната Потоцького. Ми приєднуємося до гіпотези А. Г. Сорочинського, що, можливо, Семеон Сорочинський є предком Симіона Сорочинського⁶.

Варто відзначити, що у XIX ст. ця місцевість поділялась річкою Бережанкою на два окремих села. Як вдалось виявити А. Г. Сорочинському, село, яке було розташоване на правому березі Бережанки (з південного боку), – більш давнє. Воно називалося Старою Цибулівкою. На лівому березі знаходився висілок, який мав назву Слободо-Цибулівка. Обидва села відносилися до різних повітів: Стара Цибулівка – до Ольгопільського повіту, а Слободо-Цибулівка – до Брацлавського повіту. Отож, Симіон Ілліч став парафіяльним священником церкви в селі Слободо-Цибулівка⁷.

Згодом його призначили до Чудо-Михайлівської церкви в с. Ракулове Балтського повіту, де він прослужив 11 років: від 1858 до 1869 року. Тут він отримав (26 червня 1865 р.) свою першу нагороду – набедреник. У 1867 р. його призначили благочинним 5-го округу. Дого обов'язків священника додалися ще й обов'язки благочинного, зокрема, нагляд за порядком в окрузі, до якого входили два містечка – Саврань і Пісчана та 18 сіл (Ракулове, Каменовате, Казавчин, Бондурова, Шляхова, Кричинова, Кринички, Юзефовка, Гетмановка, Бакша, Капустянка, Неделкова, Полянецьке, Ольшанка, Осички, Концеба, Байбузовка, Пужайкове, а з 1872 р. і село Дубинове). У 1875–1885 рр. в с. Ракулове побудували нову церкву. Симіон Ілліч на той час був настоятелем Христо-Воздвиженської церкви в с. Каменовате Савранської волості Балтського повіту, куди його призначили 13 грудня 1869 р. Як благочинний 5 округу повіту, до складу якого входило і село Ракулове, 28 вересня 1875 р. він проголосив при відкритті нового храму “Поучение по случаю освящения этого храма”. Це повчання було надруковано у журналі “Подольские Епархиальные Ведомости”⁸.

З кінця 1869 р. Симіон Сорочинський живе і служить во славу Господа в селі Каменовате (нині – с. Кам'яне Савранського району Одеської області).

Тут у 1870 р. у нього народився син Олександр. Наступного року його було нагороджено скуф'єю. У 90-х роках ХХ ст. автору цих рядків довелось працювати в Центральному державному історичному архіві України у м. Києві в пошуках історичних даних щодо сіл сучасного Савранського району Одеської області. Тоді вдалося знайти деяку інформацію і про священника Симіона Сорочинського⁹. У 1865 р., після ліквідації військових поселень, с. Каменівате було передано до розпорядження Міністерства державного майна. Згодом (в 1870–1872 рр.) у селі проводилась повірочна люстрація¹⁰, під час якої Симіон Ілліч звернувся з письмовим проханням щодо збільшення розміру землі для церкви та обміну ділянки церковної землі, яка знаходилась в урочищі “Кургани”, на іншу. Прохання було задоволено, і Христо-Воздвиженській церкві було виділено ще 33 десятини в урочищі “Татарінова Криниця” із наділу викупної ділянки генерал-майора Галоша¹¹. Тому, дійсно, можна погодитись зі словами, сказаними про священника С. Сорочинського, що він “не щадил трудов своих на благоустроение занимаемых приходов”¹².

29 грудня 1875 р. Симіона Ілліча було призначено попечителем над бідними духовного звання. На цій посаді він пропрацював до 4 липня 1885 р. У 1876 р. його за відмінну службу нагороджують камилавкою, а в 1881 р. – орденом св. Анни 3-го ступеня. В селі Кам'яне він був священником 16 років – до 1885 р.

У 1885 році Симіон Ілліч, згідно зі своїм проханням, був переведений до Свято-Георгіївської церкви, що знаходилась на передмісті губерньського міста Кам'янець-Подільського – на Польських Фільварках (нині вул. Суворова, 54). Споруда церкви була відносно новою – будувалася в 1851–1861 рр. Незважаючи на це, за роки служіння Симіона Ілліча у храмі було здійснено два поточних ремонти – у 1890 та 1898 рр. Разом з сім'єю він поселився в церковному будинку. У Кам'янець він пропрацював більше двох десятків років. Відповідно до “Исторических сведений о приходах и церквях Подольской епархии”, упорядкованих Ю. Сицинським та надрукованих у 1895 р., настоятелем Георгіївської церкви з 22 червня 1885 р. значиться Сімеон Сорочинський¹³. До парафії церкви, окрім Польських Фільварків, відносились також передмістя Балановка, містечко Зіньківці, село Єленовка з присілкою Флоріанівкою. Цей храм, незважаючи на жакливі метаморфози ХХ ст., коли йому довелось побувати і складом, і планетарієм, діє понині¹⁴.

Цікаво, що його попередником – настоятелем цього храму (від 6 вересня 1879 р. до 10 квітня 1885 р.) був Мойсей Доронович, про якого нам вже приходилось писати¹⁵. Саме його перу належить цінний історичний нарис “Вірмени на Поділлі і перша їх церква у місті Кам'янці, нині міська церква православ'я в ім'я спасителя Миколая”¹⁶. Згодом М. Доронович став кафедральним протоієреєм. Як і Мойсей Захарович, Симіон Ілліч теж після служіння в Георгіївській церкві було призначено “как старейшего (у 1904 р. йому було 71 рік) и заслуженнейшего из среды духовенства епархии” настоятелем Кафедрального собору в м. Кам'янець-Подільському, де він прослужив чотири роки (до 1908 р.).

Відзначився Симіон Ілліч і на благодійній ниві. Так, в книзі Кам'янецької жіночої гімназії за 1898 р. зазначається наступне: “Рукописное четвероевангелие, писаное уставом, без начала и конца, вероятно XVI века; водяной знак – вебрь. (Книга получена жертвователем от протоиерея Каменецкой Польско-Фольварецкой церкви С. Сорочинского)”¹⁷. Окрім пастирської роботи, на протоіерея С.І. Сорочинського єпархіальне начальство час від часу накладало різні обов'язки, вважаючи, що він у змозі їх виконувати. Так, 12 років він займав посаду духовного слідчого, біля 20 років – окружного благочинного, біля 10 років – окружного спостерігача церковно-парафіяльних шкіл, біля 17 років – попечителя бідних духовного звання. Біля 19 років Симіон Ілліч був членом Єпархіального попечительства, 22 роки – членом Подільської Духовної Консисторії¹⁸. Проживаючи у Кам'янці-Подільському, він був завідуючим школою в містечку Зінківці, завідуючим в парафіяльній школі села Єлеоновка, законовчителем у Фольварецькому міському парафіяльному училищі м. Кам'янця-Подільського, настоятелем Св.-Георгіївської церкви, настоятелем Кафедрального Казанського собору¹⁹ (з 1904 р.), головою комісії по випробовуванню осіб, що шукають церковних посад, членом єпархіального піклування, членом Іоанно-Предтеченського братства, членом Подільської Духовної Консисторії (з 1889 р.)²⁰, протоіереєм (з 1890 р.)²¹, членом церковно-будівельного Комітету, Місіонерського та Палестинського Товариств.

Його праця була достойна оцінено керівництвом. У 1887 р. С. І. Сорочинського нагородили Наперсним хрестом, у 1895 р. – орденом Святої Анни, в 1900 р. – орденом св. Володимира 4-го ступеня з надписом “35 лет”²², у 1903 р. – орденом Святого Володимира 3-го ступеня, у 1905 р. – срібною медаллю “В память царствования Императора Александра III” на Олександрівській стрічці, у 1907 р. – палицею. До того ж від єпархіального начальства була отримана ціла низка подяк, перерахування котрих зайняло б цілу сторінку. Хотілося б лише зазначити, що орден Святого Володимира 3-го ступеня давав йому всі підстави для отримання статусу потомственного дворянина, який він міг передати своїм дітям.

Останні чотири місяця свого земного життя Симіон Ілліч був прикутий до ліжка. Як справжній християнин, він находив собі утіху під час хвороби в читанні св. Писання та житії святих. Мало вірячи в ліки, він молитовно постійно звертався до Головного Лікаря душ та тілес наших, ікона якого висіла над ліжком. Відомо також, що він підкріплював свої сили частим причастям Святих Таїн і навіть прийняв таїнство елеосвячення. “Бог, – читаємо в некролозі, – сподобил его мирной, тихой и непостыдной кончины, о которой он так часто, долго и горячо молил Господа”²³.

15 березня 1908 р. в Казанському кафедральному соборі м. Кам'янця балтським єпископом преосвященним Никоном була здійснена заупокійна літургія. Під час відспівування були присутні ректор семінарії архімандрит Севастьян та біля 30 священнослужителів. Соборний протоієрей П. Вікул відзначив, “что гроб почившего протоиерея – лучший наш учитель, и что как

при жизни своей о. протоиерей С.И. был учительным пастырем – учил нас и словом и жизнью своею, – так и по смерти своей, из гроба своего, учит нас подражать ему, воплощать в жизни свои христианские добродетели, чтобы в награду получить венец жизни, уготованный любящим Бога”²⁴. Завершив свою промову протоієрей словами: “будем, братие, все подражать кротости права, простоте жизни и высоте смирения глубокочтимого почившего настоятеля храма сего. Будем так же, как и он, сердечно верить и жить по вере, надеяться на его милосердие и любить Бога и ближних своих всеми силами своей души”²⁵.

Перед відспівуванням соборний протоієрей Ілля Лебедев у своїй промові нагадав, що “...дом его изображал собору, как и подобает дому пастыря церкви, домашнюю церковь. Церковные уставы в его доме соблюдались во всей строгости. Ничего мирского, что позволительно для дома мирянина, но не подходит для дома пастыря церкви, в его доме не было. Дух церковности и благочестия всегда царствовал в его доме. Простота, скромность и умеренность во всем дополняли картину его домашней жизни. Редко также ныне встретить такого человека долга, такого работника, каким был почивший”²⁶.

Поховано Симіона Ілліча було на старому православному цвинтарі, який знаходився на Поштовій дорозі (сучасне Нігинське шосе)²⁷. Похоронна процесія, рухаючись на цвинтар, зупинялась біля Троїцького монастиря, Олександро-Невської церкви та біля семінарії. Під час цих заупинок читались заупокійні літії та Євангелія. На цвинтарі секретар Духовної консисторії І. О. Савич промовив такі слова: “У твоего гроба, у твоей отверстой могилы... побуждаюсь сказать о тебе несколько слов, как твой соратник по Консистории... Выйдя из среды сельского духовенства, ты знал все тяжелые условия его жизни... И вот когда Господь призвал тебя на высокий пост быть судиею духовным над виновными, ты старался в них находить искру Божью и смотрел на то, что они могут загладить свою вину и исправится, и потому-то столько любви было в твоих решениях, столько снисхождения и всепрощения...”²⁸.

Звичайно, приємно відчувати кровне споріднення (і, навіть, якое трохи ніяково) з такою великою людиною. Його син – мій прадідусь Олександр Симіонович Сорочинський, який народився 10 червня 1870 р. в с. Каменоватей Балтського повіту²⁹. Коли йому виповнилося 15 років, сім'я переїхала до Кам'янця. У 1893 р. він закінчив курс навчання в Подільській духовній семінарії. А в 1895 р., відповідно до свого прохання, був рукоположений у священники Свято-Преображенської церкви в с. Осички Савранської волості Балтського повіту³⁰. Отець Олександр був одружений та мав шестеро дітей – п'ять синів (Георгій, 1896 р.н., Олександр, 1898 р.н., Володимир, 1899 р.н., Микола, 1902 р.н., Петро, 1914 р.н.) та одну доньку – (Любов, 1901 р.н.). Згодом, у 1937 р. о. Олександра репресували, а сім'ю вигнали з будинку. З усіх розповідей жителів с. Осички відомо, що його просили, а потім навіть і заставляли, аби він відмовився від Бога. Однак, він вирішив, що краще вмерти за Ісуса Христа, а ніж його зрадити. 27 листопада 1937 р. о. Олександр Сорочинський був

засуджений до вищої міри покарання³¹. Із правнуків Симіона Ілліча (по лінії о. Олександра) нині в живих є троє – Сорочинський Аркадій Георгійович (1930 р.н., проживає в м. Херсоні), моя мама – Сорочинська Лідія Петрівна (1947 р.н., мешкає в с. Осички Савранського району) та Євстратенко Віра Петрівна (1948 р., проживає в м. Чорноморськ Одеської обл.). Можливо, ще є спадкоємці, про яких ми не знаємо.

Отже, Симіону Іллічу були притаманні такі риси характеру як працелюбство, наполегливість та старанність. Як було сказано про нього, “он . . . всегда проникнут был сознанием важности пастырского служения и работал Господу со страхом и трепетом”. І ця риса, як на наш погляд, була найголовнішою. Саме тому він зміг пройти шлях від провінційного сільського батюшки до настоятеля губерньського кафедрального собору, а для нас взірцем, на який можна рівнятись.

Примітки

¹ Винокур І.С., Корнілов В.В. Визначний літописець Поділля (Ю.Й. Сіцинський) // Репресоване краєзнавство (20–30-ті рр.). Київ, 1991. С. 93-97.

² Православная Подолия. 1908. 6 января. С. 271.

³ Сорочинский А.Г. Повествование о моем прадедушке Симеоне Сорочинском // Сорочинская С.В., Сорочинский А.Г. Автобиографический очерк. Херсон, 2015. Часть 3.

⁴ Подольские епархиальные ведомости. 1904. № 14.

⁵ Российский государственный архив древних актов. Ф. 389. Оп. 1. Ед. хр. 198. Л. 82-83 об.; Крикун М. Брацлавське воєводство у XVI–XVIII століттях. Львів, 2008. С. 258.

⁶ Сорочинский А.Г. Указ. соч. Часть 3. Приложение №1. С. 6.

⁷ Там же. С. 11.

⁸ Подольские Епархиальные Ведомости. 1881. С. 170-173.

⁹ Про це більш детально див.: Білецька О.В. Савранщина. Нарис історії від стародавніх часів до початку ХХ ст. Одеса, 2000. С. 101-104.

¹⁰ ЦДІАУ у м. Київ. Ф. 515. Оп. 1. Спр. 101. Арк. 265зв.

¹¹ Там же. Арк. 409-409.

¹² Православная Подолия. 1908. 6 января. С. 267.

¹³ Сецинский Е. Исторические сведения о приходах и церквах Подольской епархии. Каменецкий уезд. Каменец-Подольский, 1895. С. 88-89.

¹⁴ У 1993 р. коли була відновлена Кам'янець-Подільська єпархія, Свято-Георгіївський храм знову став кафедральним собором. І лише після того як 12 вересня 2011 р. було освячено храм Олександра Невського, який став Кафедральним собором, Св.-Георгіївська церква знову стала парафіяльним храмом.

¹⁵ Білецька О.В. Поділля на зламі XIV–XV ст.: до витоків формування історичної області. Одеса, 2004. С. 18. Див. також: Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 200; Будзей О. Кафедральний протоієрей: Ювілеї // Подолянин. 2008. 12 вересня. С. 9.

¹⁶ Доронич М. Армяне в Подолии и первая церковь их в городе Каменце, ныне

градская церковь православия во имя спасителя Николая // Труды Комитета для историко-статистического описания Подольской епархии. Каменец-Подольск, 1878-1879. Вып.2. С. 161-296.

¹⁷ Сорочинский А.Г. Указ. соч. С. 37.

¹⁸ Більш детально розписано в: Подольский адрес-календарь / Издание Подольского губернского статистического комитета; Составил В. К. Гульдман. Каменец-Подольский: Тип. Подол. губ. правл., 1895. С. 63-64, 75, 80.

¹⁹ Цей собор знаходився перед сучасною будівлею історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка на вул. Татарській. У 2015 р. автору цієї статті пощастило побувати разом з сім'єю А.Г. Сорочинського в Кам'янці-Подільському та побачити залишки фундаменту колишнього Кафедрального Казанського собору.

²⁰ Новый настоятель Каменецкого Кафедрального собора протоиерей Симеон Сорочинский // Подольские епархиальные ведомости. 1904. № 14.

²¹ Сорочинский А.Г. Указ. соч. С. 33.

²² Сорочинский А.Г. Указ. соч. С.34, 36. Останню нагороду могли отримати лише ті, які прослужили 35 років (тобто за заслуги та вислуги).

²³ Православная Подолия. 1908. 6 января. С. 267.

²⁴ Там же. С. 269.

²⁵ Там же.

²⁶ Православная Подолия. 1908. 6 января. С. 270.

²⁷ Знаменно, що це кладовище поділялось на дві частини: ліва частина була православною, а права – католицькою. Сам цвинтар, наскільки відомо, було зруйновано у 30-х роках ХХ ст. Навпроти кладовища була в'язниця. Арештанті кирками розбивали надгробки і таким чином добували каміння. Х

²⁸ Цит. за: Сорочинский А.Г. Указ. соч. С. 52.

²⁹ Формулярный список священника с. Осичек Подольской губ. Александра Сорочинского // Родинний архів Аркадія Георгійовича Сорочинського.

³⁰ Подольский адрес-календарь. С. 353.

³¹ Жертвы политического террора в СССР [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://lists.memo.ru/d31/f103.htm> (дата звернення: 3.03.2017).

Olga Biletska

Prior of the Cathedral of the Kamianets-Podilskyi city Symion Sorochynsky (1833–1908): life and activities

The article deals with the study of activity of Symion Sorochynsky. He was a Podolian priest and began serving God as a country priest (including sixteen years he was the priest of Church v. Kamyenovate Savran county Balta county and finished as a prior of the Cathedral in Kamianets-Podilskyi. During the study found that S. Sorochynsky worked almost until his death and was awarded the Order of St. Vladimir 3rd degree, which gave him all the bases to get the status of hereditary nobleman, which he gave to their children.

Keywords: priest, Cathedral, Kamianets-Podilskyi, S. Sorochynsky.